

СЕКЦІЯ 4. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-331-9-38>

ПРАВОВІ ОРІЄНТИРИ ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИМИ ТА НАУКОВИМИ ПРАЦІВНИКАМИ

Берзіна А.Б.

*кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри судової медицини та медичного права
Національного медичного університету імені О.О. Богомольця
м. Київ, Україна*

Право на освіту – це конституційне право, основною метою реалізації якого є всебічний розвиток інтелектуальних, творчих та фізичних здібностей людини, формування цінностей та компетентностей учасників освітнього процесу. Підвищення якості освіти на сьогоднішньому етапі розвитку української держави можливе, якщо підґрунтям цього стануть фундаментальні цінності, в основі яких знаходиться академічна доброчесність та академічна свобода.

Самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності є ні що інше, як академічна свобода. У Законі України «Про освіту» визначається, що кожен має право на якісну та доступну освіту [1].

Однією із засад державної політики у сфері освіти та принципом освітньої діяльності є академічна доброчесність. Академічна доброчесність – це порівняно новий законодавчий орієнтир для забезпечення якості освіти. Система й механізми забезпечення академічної доброчесності повинні гарантуватись у закладах освіти.

У 2020 р. до Закону України «Про освіту» були внесені зміни, якими прописувався механізм забезпечення академічної доброчесності. Так, в ст. 42 зазначеного закону визначено, що «Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1].

Дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає:

- посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;
- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти;
- об'єктивне оцінювання результатів навчання.

Окрім того, законодавець вдало прописав випадки порушенням академічної доброчесності та негативні наслідки, які можуть наставати у випадку таких порушень.

За ч. 4 сі. 42 Закону України «Про освіту», порушенням академічної доброчесності вважається:

- академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;
- самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;
- фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;
- фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;
- списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;
- обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;
- хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;
- необ'єктивне оцінювання – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти;
- надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не

передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання;

– вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою здійснення ним необ'єктивного оцінювання результатів навчання.

Якщо будуть виявлені такі підстави, науково-педагогічні та наукові працівники закладів освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності у формі:

– відмова у присудженні ступеня освітньо-наукового чи освітньо-творчого рівня чи присвоєнні вченого звання;

– позбавлення присудженого ступеня освітньо-наукового чи освітньо-творчого рівня чи присвоєного вченого звання;

– відмова в присвоєнні або позбавлення присвоєного педагогічного звання, кваліфікаційної категорії;

– позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади [1].

Закон гарантує кожному науково-педагогічному чи науковому працівнику, якщо щодо нього порушується питання про порушення ним академічної доброчесності, право на:

– ознайомлення з усіма матеріалами перевірки щодо встановлення факту порушення академічної доброчесності, подавати до них зауваження;

– надання особисто або через представника усних та письмових пояснень або відмову від надання будь-яких пояснень, участь у дослідженні доказів порушення академічної доброчесності;

– повідомлення про дату, час і місце та на присутність під час розгляду питання про встановлення факту порушення академічної доброчесності та притягнення до академічної відповідальності;

– оскаржити рішення про притягнення до академічної відповідальності до органу, уповноваженого розглядати апеляції, або до суду [1].

Аналіз положень статті 42 Закону України «Про освіту» дає підстави зробити висновок, що дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними та науковими працівниками є обов'язковим. Це обумовлює декілька факторів: *по-перше*, академічна доброчесність є важливою складовою забезпечення безпечного освітнього середовища; *по-друге*, академічна доброчесність – це не лише нормативно визначені правила поведінки, але і сукупність етичних принципів, якими керуються учасники освітнього процесу; *по-третє*, право на якісну освіту передбачає, що учасники освітніх правовідносин повинні дотримуватись вимог академічної доброчесності; *по-четверте*, законодавець пропонує виокремлювати новий вид юридичної відповідальності – академічну відповідальність. Така відповідальність

може бути застосована до науково-педагогічних та наукових працівників у разі порушення ними вимог академічної доброчесності. Водночас, законодавець визначає й інші види юридичної відповідальності за порушення академічної доброчесності за діяння (активні дії чи бездіяльність), визначені в Законі України “Про освіту”. Це, у свою чергу, повинно стимулювати суб’єктів освітніх правовідносин дотримуватись вимог академічної доброчесності.

Література:

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/card2#Card> (дата звернення: 13.10.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-331-9-39>

ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Бундак О.А.

*кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри права та фінансів,
заступник директора з науково-методичної роботи
ВСП ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
Луцький інститут розвитку людини,
м. Луцьк, Україна*

Запропонована тематика наукової розвідки не є абсолютно новою та невідомою. XXI століття надає величезні можливості писати все і всім, проте наскільки така робота буде якісною та науково обґрунтованою, залежить від автора роботи. Адже не секрет, що маючи доступ до засобів комунікації, живучи в глобалізованому суспільстві, людина отримує велику спокусу «щось писати» і саме розуміння «власної відповідальності» повинне лежати в основі особистісного підходу до наукової роботи будь-якого характеру.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1, ст. 42]. Отже, академічна доброчесність – багатовимірна категорія, яка є важливою складовою сучасного освітнього середовища, що відображає сукупність етичних і моральних норм, які регулюють наукову діяльність і є дієвим інструментом забезпечення і посилення якості вищої освіти загалом.